

...amb SALVADOR CARDÚS

Salvador Cardús i Ros va néixer a Terrassa l'any 1954. Llicenciat en Ciències Econòmiques a la Universitat Autònoma de Barcelona, on obté el doctorat en la mateixa especialitat. També fou *Fellow Visiting* del Fitzwilliam College de la Universitat de Cambridge el 1993. Actualment és Professor Titular de Sociologia a la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Com a investigador ha treballat en el camp de la sociologia de la religió, la cultura, els mitjans de comunicació i els fenòmens nacionals. Ha publicat un estudi sobre el suïcidi, *Plegar de viure*, el llibre *Les enquestes a la joventut de Catalunya* –tots dos amb Joan Estruch– i treballs com *Saber el temps*, *El calendari i la seva significació a la societat moderna*, *Política de*

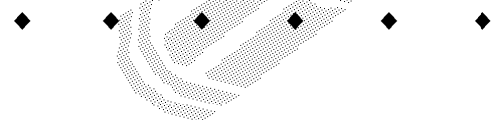
paper, *Premsa i poder a Catalunya 1981-1992*. El seu darrer llibre és *El desconcert de l'educació*, publicat dins la col·lecció *Obertures*, que també dirigeix, i ara publicat en espanyol, *El desconcierto de la educación*.

Ha col·laborat en diverses obres col·lectives, com ara *Catalunya 77-88*, *La política cultural europea*, *Formas modernas de religión*, *Valors sota X*, *Taking Sides. Clashing Views on Controversial Issues in World Politics*, *La mirada del sociòlego Nacionalisme. Debats i dilemes per a un nou mil·leni*, entre d'altres, i ha publicat nombrosos articles en revistes nacionals i internacionals de ciències socials (*Perspectiva Social*, *Revista de Catalunya*, *L'Avenç*, *Papers*, *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, *Trípodos*, *Sistema*, *Diàlegs*, *Idees*, *International Social Science Journal*, *Human Right Review*, *Les Temps Modernes*, etc.).

Particularment, en el terreny de l'anàlisi del nacionalisme, ha participat en jornades d'àmbit nacional (diverses edicions de *El nacionalisme a la fi del segle XX*, i internacionals (Fundació Jaume Bofill, Centre Unesco de Catalunya, Venice International University, entre d'altres), i ha parlat sobre aquests temes a les universitats del País Basc, Alacant, les Illes Balears, Cambridge, Strachclyde de Glasgow, Sheffield, Liverpool, Kent (Canterbury), Londres o Humboldt (Berlín).

Com a periodista va crear i dirigir la revista *Crònica d'Ensenyament* (1987-1988), ha estat subdirector del diari *Avui* (1989-1991), és membre del Consell Assessor de *El 9 Punt* del Vallès Occidental i col·labora regularment a la premsa –*Avui*, *El 9 Punt*, *La Vanguardia*, *Deia*– i a diverses revistes del país. Una part d'aquesta producció periodística va ser recollida en el volum *Algú sap cap on anem?* Com a resultat de les cròniques a l'*Avui* sobre el Concili Provincial Tarraconense, va publicar el llibre *Concili amb folre i manilles. L'Església catalana a través del seu concili*. A més, ha estat assessor de l'equip de televisió que ha realitzat els programes *Ciudadans* (1994), *Les cosas com són* (1995) i *Vides Privades* (1996-1999) de Televisió de Catalunya. Ha rebut el premi *AVUI* de periodisme (1989); el *Premi Nacional de Periodisme* (1994) i el *Serra i Moret de Civisme* (1995).

Ha participat en la Comissió d'Estudi sobre la Política d'Immigració del Parlament de Catalunya i actualment és membre del Patronat de la Fundació Cultural Caixa de Terrassa, del Consell de la Informació de Catalunya,

del Comitè de Bioètica del Departament de Sanitat i de l'Observatori de la Infància i l'Adolescència del Departament de Benestar Social, entre d'altres.

SOBRE ELS MESTRES EN FORMACIÓ

La formació de futurs mestres està adscrita a les facultats d'Educació. Quina opinió et mereix la preparació dels mestres de cara al mercat laboral?

No estic segur que la dependència dels estudis de magisteri de les Facultats de Ciències de l'Educació hagi tingut una bona repercussió en la formació dels mestres. Ho dic en el sentit que possiblement hi hagi una sobrecàrrega de pedagogisme –no cal que sigui en crèdits, pot ser en hegemonia de la perspectiva– per damunt de la formació en continguts –que sol ser massa limitada– o en una orientació pràctica i realista davant de les veritables dificultats que trobaran. Amb tot, la meva opinió és irrellevant, perquè no ho conec a fons.

Per fer de mestre se li demanen molts aspectes: aptituds intel·lectuals en diversos camps, determinades actituds... La vocació, creus que ha passat a un segon terme?

En el cas del mestre, com en d'altres oficis, la vocació és un aspecte clau d'una bona feina. No parlo d'una "crida" prèvia, sinó d'una passió que es pot desenvolupar i fer créixer a les facultats, a través del mestratge, i en l'experiència. Però el cert és que els oficis que treballen directament sobre el "material" humà demanen alguna cosa més que professionalitat tècnica. En la meua manera d'entendre la sociologia, per exemple, passa el mateix.

Hi ha vegades que de forma irònica els professors que tenim responsabilitat en la formació dels ensenyants diem que per curar la pota d'un gos es necessiten quatre anys d'estudis i que per ajudar a parar els mobles del pensament d'un futur mestre n'hi ha prou amb tres. Quin creus que és el reconeixement de la societat cap als mestres?

El reconeixement depèn, en bona part, del mercat. De si en falten o en sobren, de mestres. De la seva presència als mitjans de comunicació. De la seva veu pública. La frase irònica de la pregunta fa trampa: també es podria dir que sembla mentida que es tardí tres anys a aprendre a ensenyar les taules de multiplicar. La qüestió, penso, no són els tres anys, sinó què es fa durant aquest temps. I, sobretot, si no caldria pensar en un tipus de formació continuada. Per exemple, tres anys

per començar, que necessitessin, al cap de dos de pràctica professional, un altre any d'estudi. I després de cinc de treball, un altre d'estudi, i així a partir d'aquest moment: una sàvia combinació de treball i sabàtics per estudiar. Més que no pas això dels curssets d'estiu per fer punts. Per exemple.

Si, per aquelles coses de la vida, haguessis anat a parar a treballar en una Escola de Mestres, i sense que sigui una mena de recepta per a ningú, ¿què creus que caldria per formar un bon professional preparat, inquiet i curiós per entendre la realitat del moment i per mirar en perspectives de futur?

Potser una bona selecció inicial, per començar. Un bon mestre ha de tenir el cap ben clar, i això pot millorar a la facultat, però ja s'ha de tenir d'entrada. Després, caldria posar-lo en contacte amb un bon tutor, un mestre en actiu extern, al llarg de tota la formació, per anar contrastant estudi i experiència. Així mateix, caldria posar-lo en contacte amb tota la tradició, pròpia i forastera, de bons mestres i de bones experiències escolars: caldria refer els llaços amb una tradició pedagògica sòlida, que donés profunditat a l'ofici. I, és clar, llavors tot el que ja es fa.

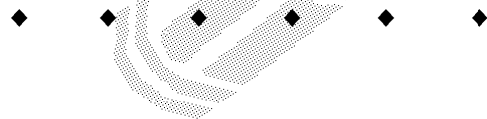
A la vida tot són transmissions culturals, fetes efectives de forma clara o en currículum ocult. La identificació amb un territori pot arribar a visualitzar la feina d'una àrea amb un segell diferent?

I tant. Una de les actuals febleses de l'escola és que, penso, no acaba d'arrelar a la societat particular on es troba, i no ens connecta amb la pròpia tradició literària, científica, humanística i fins i tot política, en un sentit ampli. Potser perquè els mateixos mestres no estan pas gaire arrelats al territori, com no ho estan les universitats. Fer escola és fer país. O si més no, a tot arreu és així.

SOBRE ELS MESTRES EN ACTIU I LA FAMÍLIA

Un tema que preocupa en la reflexió educativa són els sistemes de valors dels estudiants de Primària. Aquests valors, influïts per la família, estan en contraposició, en alguns casos, amb el model educatiu escolar, millor dit, amb el professor en qüestió. Com creus que hauria de lluitar el professor per donar solucions a les ambivalències que s'hi donen?

Els valors no són sistemes abstractes, sinó estils de vida. L'escola ha de proposar unes maneres de fer pròpies, i si són coherents i convincents, ja faran la seva

feina. En canvi, no crec que hagi d'entrar a discutir els estils de vida familiars, que són necessàriament diversos i contradictoris amb els de l'escola i entre ells. Aquesta manca de respecte pels àmbits de cadascuna de les parts és causa de molts conflictes, malentesos i desconfiances. Els nois i les noies han d'aprendre a distingir els diversos models familiars, escolars i d'altres, i a respectar-los en els seus àmbits, ni que siguin contraposats. No crec que això sigui greu. Sovint, els estils de vida familiar alternatius són un pretext per justificar la incapacitat de l'escola per transformar els seus valors en maneres de fer concretes i eficaces, més enllà de la retòrica dels valors, i fer-les respectar dins de la mateixa institució.

Al teu llibre *El desconcert de l'educació* s'observa una creença que algunes de les qüestions educatives a resoldre passen per enterrar el diàleg de sords que s'hi capten, o que quan hi ha conversa algunes vegades només és soroll. Creus que la societat en què vivim està preparada per fer pensar críticament a mestres i pares conjuntament, i acceptar-ne els resultats?

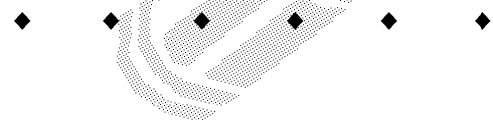
Sí, però cal parlar tocant de peus a terra i no repetint jaculatories referides a principis abstractes que tenen

una funció censora del pensament. Hi ha massa correcció política, massa impostura, ara com ara. Fracassem, sobretot, en la comunicabilitat: només caldria analitzar en què solen convertir-se les reunions de pares a l'escola, o quins missatges sap fer arribar l'escola als pares respecte a les seves regles de joc –que expliquen els seus “valors”– o què hi ha en joc en el paper dels tutors. Les escoles haurien de tenir un “pla de comunicació” útil per relacionar-se amb els pares, però també per orientar-se internament amb coherència.

La formalitat que es demana a l'ensenyament a vegades es capgira per la notícia de presentar un fet del moment, del present. Creus que l'escola abusa de l'espontaneïtat?

Mai no s'ha de recórrer a l'espontaneïtat, que és el contrari de la preparació i el rigor, i és, penso, antieducativa. L'espontaneïtat és el refugi de la improvisació. Una altra cosa és ser capaç de respondre als estímuls de l'entorn. Però no com a reacció espontània, sinó amb preparació, com deia. O si s'admet la paradoxa, l'única espontaneïtat que és acceptable és la que s'ha preparat amb rigor. I, en aquest sentit, ser espontani és molt difícil i porta molta feina.

Si et fessin donar uns consells a pares que entenen l'escola com a *pàrquing* dels seus xiquets i xiquetes, què els diries?

Els faria veure que tenen dret a tenir "pàrquing", que es necessita quan no es fa servir el cotxe, però que l'escola és per fer circular els nens, no per tenir-los endreçats. Faria notar que fer servir l'escola de pàrquing és molt car: és com fer servir els mestres per fer feines de vigilants, o com deixar el cotxe al menjador de casa. Naturalment, tractaria amb respecte la necessitat de pàrquings i suggeriria solucions alternatives a les de l'escola. Els proposaria formes d'autoorganització i que en alguns casos els exigissin a les mateixes empreses –hi ha experiències reeixides–. Sóc partidari d'una reordenació horària que acabi amb aquesta confusió, i que deixi clar que una cosa és l'escola i l'altra tenir el nen ocupat o vigilat mentre es treballa.

SOBRE ELS ALUMNES DE PRIMÀRIA

Hi ha una màxima que diu que sense exigència no hi ha educació. És clar que és un flash del que ve al darrere. Vist que molts alumnes saben que tenen drets però no deures, com els enfocaries aquesta reflexió?

No és una reflexió, el que cal. És una pràctica que posa al davant la formació de la voluntat i que abandona, si més no en part, el discurs de la motivació, que és el que forma el perfecte consumidor, aquest individu que ha après a moure's només quan el motiven. És a dir, una pràctica que exercita l'exigència i la superació de dificultats i frustracions com a via cap a la pròpia autonomia. Qualsevol criatura sap que, si vol tocar bé la guitarra o fer un bon paper a l'equip de futbol, s'ha d'entrenar. I si no t'entrenes, ni toques ni jugues. L'error, potser, és plantejar-ho en termes de drets i deures, i com si uns i altres no fossin la mateixa cosa: entrenar-se (educar-se) és un dret, un deure o totes dues coses alhora? (Per cert, que aquesta confusió també la tenen alguns pares, que pensen que l'educació és un dret individual i no l'entenen com un deure cap a la comunitat).

Has escrit que a l'escola se li demana massa per part de la societat, en aspectes que la mateixa societat no sap com resoldre. Opines que d'aquí deriva un dels fenòmens del que en diem fracàs escolar? ¿O el fracàs és un altre tema?

El fracàs escolar és –per dir-ho de manera simple– un 33 per cent de fracàs afectiu en l'entorn familiar, un 33 per cent de fracàs social i un 33 de fracàs escolar en la formació de la voluntat dels nois i noies. En canvi,

l'excés d'expectatives en relació a l'escola és causa del desprestigi de la institució escolar, de qui s'espera allò que no ha –ni pot– donar.

Has escrit sobre la sentimentalitat, com un aspecte a educar. Podries explicar-ho aquí?

Breument: vivim en una situació de repressió sentimental i afectiva. A més, fracassats els sistemes de coacció tradicionals –els càstigs– ara es recorre a la coacció afectiva, i a moltes famílies la relació entre pares i fills es fonamenta en el retret, que és una manifestació negativa i patològica d'afecte. La repressió afectiva troba consol en la pornografia sentimentaloides televisiva. En canvi, a casa, hi sol mancar la relació afectiva franca i positiva, sobre la qual cal educar. I, de retruc, potser també l'escola hauria de revisar la seva "sentimentalitat" en les relacions entre mestres i alumnes, entre els mateixos mestres o entre pares i mestres. Falten petons i abraçades a casa, i potser l'escola hauria d'evitar, sovint, fer funcions de suplència.

L'ensenyament a vegades que vol enlluernar. Què creus que enlluerna en l'ensenyament d'avui?

A mi m'enlluerna, en el bon sentit de la paraula, la seva capacitat per adaptar-se a les noves circumstàncies socials. M'enlluerna com ha resolt la incorporació dels grans fluxos d'immigració. M'enlluerna com ha aconseguit, en una generació, que de tants pares analfabets en surtin tants fills llicenciats universitaris. M'enlluerna, malgrat totes les dificultats, la bona fe del mestre que resisteix la desconfiança i la sospita general de la societat. Però em fa por que no abusem d'aquesta tradicional capacitat per resistir.

Si poguessis influir activament per formar una escola de futur, què conservaries de la que ara hi ha i com invitaries a reflexionar per millorar?

La pregunta és massa gran per respondre-la. Però ho faré repetint allò que sostinc en públic: el primer pas per a una reforma escolar de fons no és demanar-se què cal que faci o millori, sinó de quines coses, entre les que actualment fa, pot i hauria de prescindir. És a dir, delimitar millor el seu paper específic. Perquè crec que d'una més gran modèstia en els objectius l'escola obtindria una més gran centralitat en el seu paper social. El problema actual, doncs, és el de la dispersió, benintencionada, però funesta.

*Transcripció a càrrec de l'entrevistador,
Antoni Gavalda Torrents*